

Mateřídouška olysalá

Thymus glabrescens Willd.

Stupeň ohrožení: C2

syn.: *Thymus odoratissimus* Mill. nom. dubium, *Thymus loevyanus* Opiz, *Thymus austriacus* Bernh., nom. inval.

POPIS

Polokeřík s bazálně zdřevnatělým systémem výhonků. Vytváří dvě růstově odlišné formy: a) se stonky vyrůstajícími z kořene delšími, poléhavými, zakončenými buď květenstvím (větvení sympodiální) nebo vzácněji sterilním výběžkem (větvení monopodiální), b) s krátkými stonky sympodiálně větvenými, více keříčkovitého habitu. Ze stonků vyrůstají vystoupavé až přímé květonosné větve a vegetativní boční výhonky, zakončené druhým rokem květenstvím. Květonosné větve (5)8-20(30) cm vysoké, tupě čtyřhranné až téměř okrouhlé, dokola pravidelně oděné chlupy. Horní listy květonosných větví jsou největší, s krátkým řapíkem až přisedlé, kopinaté až široce vejčité, (6)10-20(30) x (2)3-6(8) mm, střední listy s čepelí menší a prodlužujícím se řapíkem, postupně dolu se dále zmenšující (heterofylie), na okraji ve spodní třetině a na řapíku obrvené, listové čepele lysé (var. *glabrescens*) nebo oboustranně ochlupené (var. *pilosus* (Opiz) Čáp), slabé konzistence, žilnatina na spodní straně listů slabá, kamptodromní. Květenství hlávkovité, protáhlé i s odtrženými spodními přesleny. Kalich (3)3,5-5(5,5) mm dlouhý, vespod ochlupený, na hřbetu s řidšími chlupy na trubce, na pysku pod horními zuby až olysávající, horní kališní zuby vždy obrvené; někdy se na kalichu a květních stopkách vyskytují drobné stopkaté žlázy. Koruna 5-7 mm dlouhá, růžová. Tvrdky široce vejcovité, mírně zploštěle kulovité, 0,6-1,0 mm dlouhé, hnědé. Kvete VI - VII. $2n = 28, 32, 56, 58$.

Poznámka: jedná se o stabilizovaný, hybridogenní taxon, habituálně velmi polymorfní. Při rozlišování od některých typů druhů *Thymus praecox* a *Thymus pannonicus* je třeba vzít v úvahu kombinaci více znaků; jedním znakem nemusí být vždy správně odlišitelné. Snadno se s uvedenými druhy kříží.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Suchý travnaté svahy, výslunné stráně, zpravidla s hlubším půdním horizontem, neutrálních až bazických. Těžiště výskytu je se svazu *Cirsio-Brachypodion pinnati*, také některých asociací svazů *Festuco valesiacae*. V jiných společenstvech netypicky.

ROZŠÍŘENÍ

Těžištěm rozšíření druhu je panonská oblast, areál dosahuje k západnímu pobřeží Černého moře, do nížin jihozápadní Ukrajiny. Západní areálová hranice probíhá v severozápadních Čechách, vyskytuje se v jižním Polsku, byla nalezena i u Moskvy.

U nás v nejteplejších pahorkatinách termofytika, na jižní Moravě místy hojněji (obzvláště ve fytogeografickém okrese 20., kde na řadě lokalit nahrazuje *Thymus pannonicus*), v Čechách vzácnější a českých lokalit postupně ubývá. Fytogeografické okresy 1., 2a., 4a., 4b., 7a-c., 8., 9., 10a., 10b., 11a., 11b., 12., 16., 17b., 17c., 18a., 18b., 19., 20a., 20b., 21a., 21b., 28e. (možná jen zplaněle a přechodně), 45a., 51. (jih), 68., 70. (jih), 71c., 77b. (okrajově), 77c. (okrajově).

PŘÍČINY OHROŽENÍ

Rostlina je citlivá na zásahy do půdního povrchu - stržení drnu, rozrývání; neroste na půdách pionýrských a na převrstvených profilech se vyskytne až za desetiletí. Nesnáší pastvu, ohrožuje ji zarůstání stepních lokalit dřevinami i konkurenčně silnějšími, dominantními druhy trav a bylin. Ohroží ji také změna vláhových poměrů (z mezofilních porostů postupně mizí).

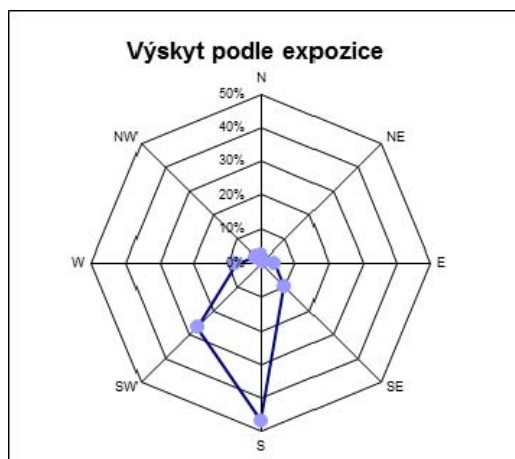
SEZNAM LITERATURY

BRAUN H., 1892. *Ueber einige kritische Pflanzen der Flora von Niederösterreich. III. Thymus glabrescens Willd.* Österr. Bot. Zeitschr., Wien, 42: 334-338

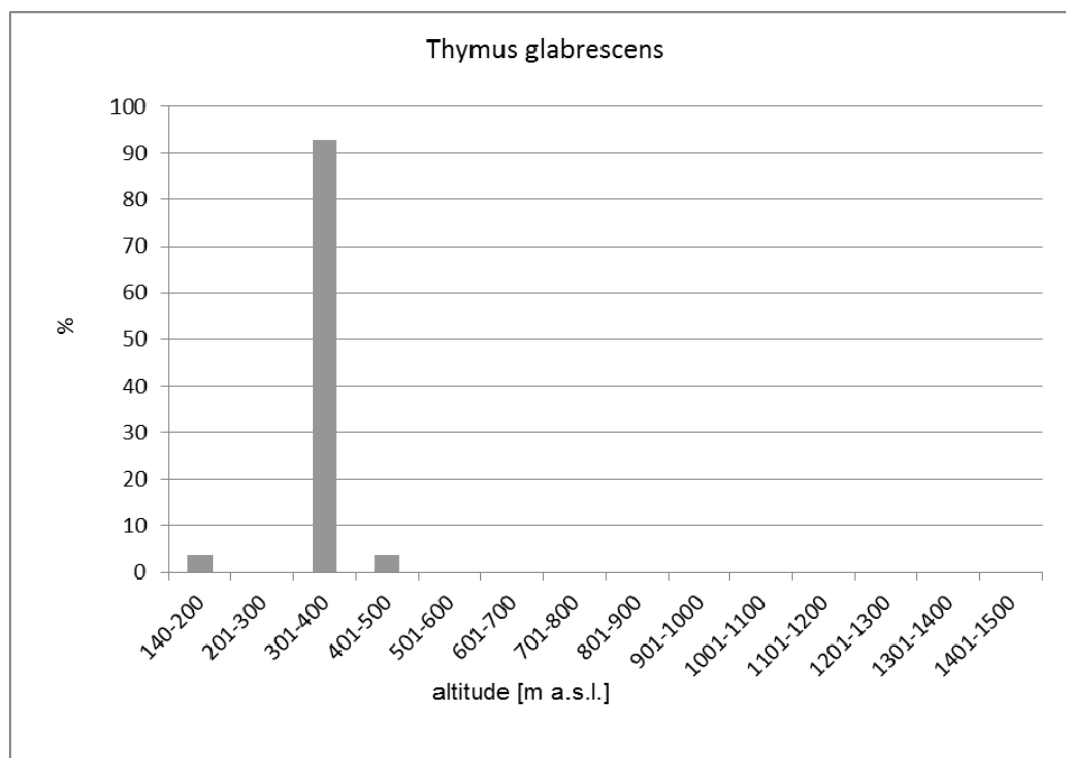
ČÁP J., 2005. *Anmerkungen zur Variabilität der Gattung Thymus L. III. Die Variabilität von Thymus glabrescens Willd. und nomenklatorische Kombinationen.* Acta Mus. Morav., Scient. biolog., Brno, 90: 251–261

GOGINA E. E., 1974. *O gibrídnom proischoždenii Podmoskovskoj rasy tymjana Levi.* Bjull. Glavn. Bot. Sada, 92: 20-27

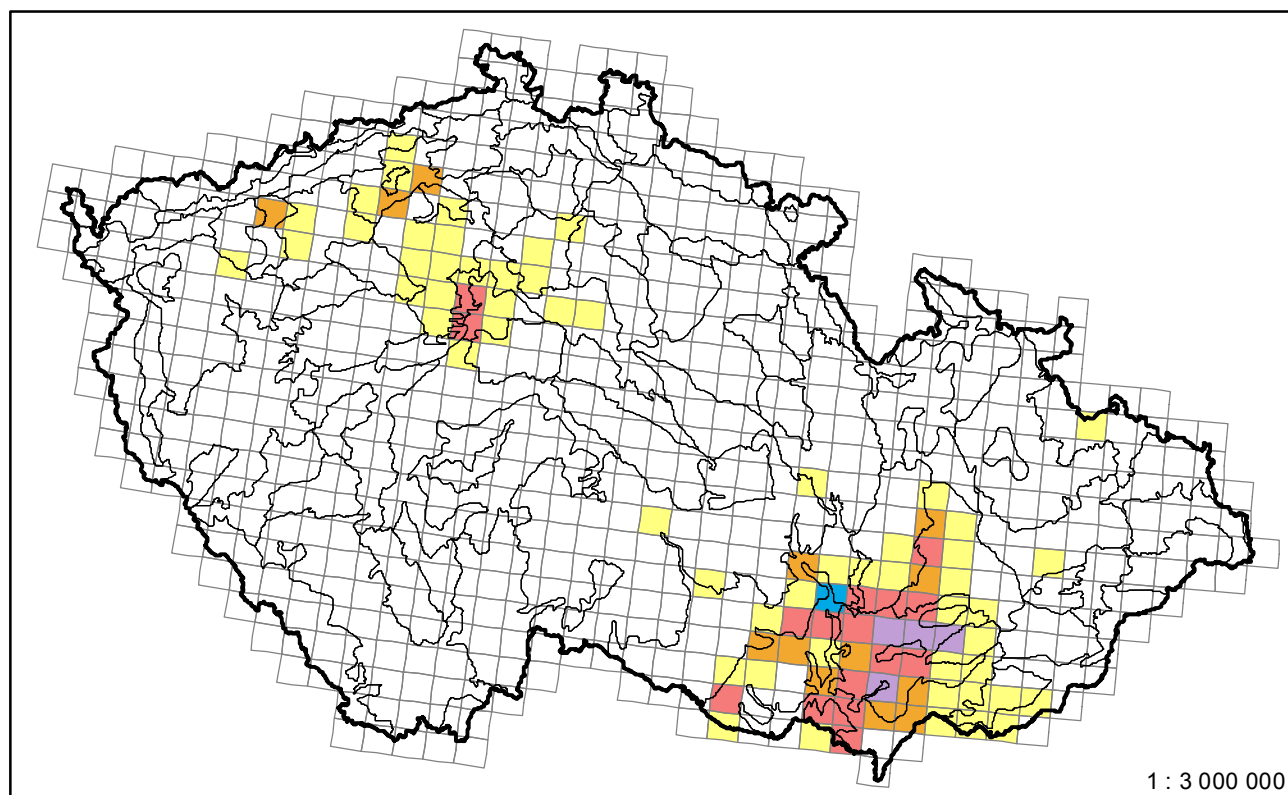
TRELA-SAWICKA Z., 1968. *Badania cytologiczne nad rozdajem Thymus L.* Acta Biol. Cracoviensia, ser. bot., 11: 59-69

Výskyt podle nadmořské výšky

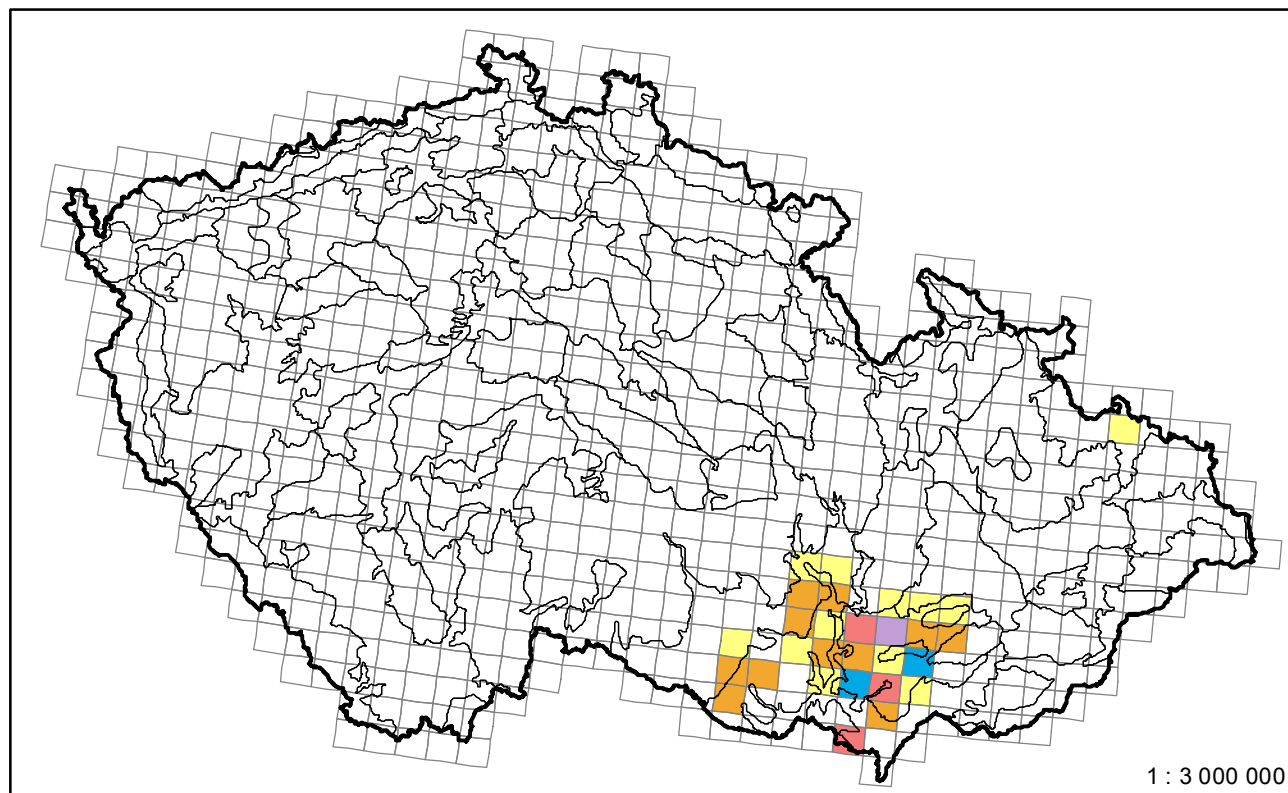

Výskyt do roku 2000

počet lokalit 1 - 3 4 - 11 12 - 24 25 - 40 60

Výskyt po roce 2001

počet lokalit 1 2 - 4 5 - 8 9 - 11 12 - 13